

fracturen, welke hij bij proefdieren gemaakt had en deelt ons in VIRCHOW's *Archief*, Band 152, Heft 1, het resultaat zijner onderzoekingen mede. Hij vond, dat bijna bij de helft der breuken geen kraakbeenvorming te zien was; bij onvolkomene — waarbij geen dislocatie — zag hij een periostale spongiosavorming; bij volkomene, bij welke de breukeinden vlak en onbewegelijk tegen elkaar gehouden werden, hetzelfde en soms in het vlak van de breuk een klein eilandje bindweefsel, maar bij beide vormen geen kraakbeen. Wanneer de beenbreukeinden echter verschoven waren, trad naast deze spongiosavorming kraakbeen op, maar alleen in de directe nabijheid van de breukvlakte en des te meer, naar mate de verschuiving grooter was. In het algemeen vond Schrijver dit kraakbeenige voorstadium daar, waar door verschillende omstandigheden, zoo ook door ettering, het ontstaan van een stijf weefsel onmogelijk was geworden en hij houdt het er daarom voor, dat het optreden van kraakbeen bij beenvorming na fracturen opgevat moet worden als een bewijs van vertraging der callusvorming.

D. B. BOKS.

INGEZONDEN.

DE RAAD VAN MAX FLESCHE IN ZAKE DE PROSTITUTIE.

In het *Tijdschrift*-nummer van 26 Maart l.l. vestigt Prof. FOKKER de aandacht op een advies van MAX FLESCHE, vervat in zijn boekje *Prostitution und Frauenkrankheiten* 1).

FOKKER begint met mede te deelen, dat FLESCHE een tegenstander van het sanitair toezicht is. Inderdaad bevat zijn boekje eenige opmerkingen, die door de tegenstanders van dit toezicht uit den mond van een medicus, die den professoralen titel voert, met belangstelling moeten worden vernomen.

Zoo bijv. waar hij (pag. 16) er op wijst dat contrôle alleen op de prostituées uitgeoefend en niet ook op de mannen, die hen bezoeken, altijd slechts geringe waarde zal hebben en verklaart, dat gunstige resultaten, schijnbaar door strenger toezicht op de prostituées verkregen, zooals die waarvan LESSER voor Straatsburg meldig maakte 2) en andere in Würzburg door RINECKER verkregen, in werkelijkheid waren toe te schrijven aan contrôle ook op de mannen, die door toevallige omstandigheden daar kon worden uitgeoefend.

Zoo ook waar hij (pag. 31) verklaart, dat de gedwongen verpleging in het

1) *Prostitution und Frauenkrankheiten*, Hygienische und volkswirtschaftliche Betrachtung, Frankfurt 1898.

2) LESSER, *Geschlechtskrankheiten und Volksgesundheit*, *Berl. klin. Wochenschrift* 1897, 43, 44.

hospitaal niet te rechtvaardigen is en dat wel (pag. 32) behalve op juridische gronden vooral ook van het standpunt van den medicus, omdat in vele gevallen genezing niet mogelijk is en dus (pag. 33) een niet genezen prostituée met officieel verlof om tot de prostitutie terug te keeren uit het hospitaal ontslagen wordt 1).

Een zeer kenmerkend punt van het boekje van FLESCH is, dat hij vooral het belang van de gonorrhoe tegenover dat der syphiis veel meer op den voorgrond gesteld wil hebben, omdat hij speciaal als gynaecoloog den nadruk er op legt, dat de eerste ziekte in tegenstelling met nog niet zoo heel lang geleden heerschende beschouwingen, minstens evenveel ellende in de maatschappij teweeg brengt als de laatste, en de gonorrhoe der vrouw acht hij (pag. 23) „sowohl dem Nachweis durch einmaliger Untersuchung, wie sie „bei den Prostituirten üblich ist, als auch einer dauernden Heilung unzugänglich“.

Op grond nu van deze en andere overwegingen verwerpt hij het sanitair toezicht in zijn gebruikelijken vorm en neemt als uitgangspunt voor de houding van het openbaar gezag ten opzichte der beteugeling van de venereuse ziekten de gedachte, dat hier geen uitzonderingsbepalingen geoorloofd zijn, maar eenvoudig moet gelden het beginsel waarnaar ieder, die in de uitoefening van zijn beroep voor anderen gevaarlijk is, aan zekere controle wordt onderworpen (pag. 46, 47) en speciaal waar het nu gevaar voor de gezondheid betreft, gelijke maatregelen moeten gelden als tegen alle andere besmettelijke ziekten (pag. 12, 15).

Zoo komt hij (pag. 50) tot den eisch: *dat eenmaal geïnfecteerden prostituées de verdere „gewerbmäßige“ prostitutie moet verboden worden.*

Het zou mij veel te ver voeren hier aan te toonen wat in het boekje van FLESCH mij voorkomt onjuist of inconsequent te zijn, of wat ik aan de andere zijde met groote instemming las in deze verhandeling, die van zeer groot medelijden met zooveel menschelijke ellende getuigt en van den ernstigen wil om hooge moreele eischen ter beteugeling daarvan in den strijd te voeren.

Maar ik wil mijn verwondering uitspreken over het feit, dat FLESCH den boven aangehaalden eisch stelt en vooral dat FOKKER dien met instemming vermeldt. De uitspraak toch dat dit denkbeeld althans de aandacht verdient van hen, die verlicht genoeg zijn om . . . nu ja, om het met FOKKER eens te zijn, veronderstelt de meening, dat die gedachte uitvoerbaar is. Maar wanneer het uitvoerbaar is allen eenmaal met syphiis of gonorrhoe geïnfecteerden prostituées — dat is praktisch, na korter of langer tijd allen — verder de prostitutie te verbieden (en natuurlijk dit verbod te handhaven) zou dit toch ook uitvoerbaar geweest zijn eer zij geïnfecteerd werden, en zou van die zijde het groote bezwaar zijn vervallen tegen zeer aanmerkelijke beperking der prostitutie. En voor zoover de vrees, dat repressieve maatregelen tegen de prostitutie slechts het kwaad zouden verergeren en een gevaarlijker toestand in het leven roepen, niet berust op de vermeende moeilijkheid of onmogelijkheid om de clandestiene prostituées tot gehoorzaamheid te dwingen, maar op de beweerde behoefte aan prostitutie, die steeds,

1) „Sie müssen sich fürdazu legitimirt halten“.

waar haar één weg tot voldoening wordt afgesloten, deze op andere wegen zoeken zal, werpt zij een niet minder groot bezwaar op tegen den eisch van FLESCH.

Immers wanneer de maatschappij steeds haar slachtoffers voor de prostitutie eischen zal, dan zal het „aan de circulatie onttrekken” (als ik het zoo eens noemen mag) van beurtelings alle of bijna alle prostituées steeds nieuwen aanvoer noodzakelijk maken; steeds nieuwe zullen worden geëischt en geïnfecteerd en geïsoleerd en gesequestreerd, — behoeft het nog veel betoog, dat het middel erger zou zijn dan de kwaal en dat zoo eerst recht al de ellende te duchten zou zijn, die de verdedigers van het toezicht zoo vreezen van voldoen aan de eischen van hen, die meenen dat de overheid tegen het kwaad der prostitutie zoowel uit moreel als uit hygiënisch oogpunt het best slechts repressief zal optreden.

's-Gravenhage, 3 Mei 1898.

Dr. D. SNOECK HENKEMANS.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

NEW-YORK. — Onderwijs in het palpeeren. Het is voor den leeraar moeilijk, zekerheid te verkrijgen, of de student wel alles heeft waargenomen, wat hij meent waargenomen te hebben. Bij de auscultatie kan de veelslangige stethoscoop dienst doen om te maken, dat de leeraar gelijktijdig met de studenten luistert. Voor de palpatie heeft nu Dr. J. N. HALL in *The med. Record* een methode aangegeven, die hem reeds goede diensten heeft bewezen. De leeraar plaatst zijn vingertoppen om en om naast die van den student en zoekt nu het gezwel of de orgaangrenzen op; dan kan de leerling niet mistasten, noch zich verbeelden iets te voelen waar het niet is.

PARIJS. — Arabieren en typhus. In de zitting der *Académie de Médecine* van 10 Mei is namens VINCENT medegedeeld, dat hij de Fransche soldaten honderdmaal vatbaarder had bevonden voor febris typhoïdea dan de Arabische. Maar worden deze aangetast, dan is het op heviger wijze. Het schijnt hier een ras-immuniteit te zijn, gelijk die van negers tegenover gele koortsen en van Algerijnsche schapen tegenover anthrax. Bij onderzoek bleek niet, dat het bloedserum van Arabieren samenkleving van typhusbacillen kon verwekken. VINCENT ziet hierin een nieuw bewijs, dat het verschijnsel van WIDAL niet is een teeken van onvatbaarheid, maar van besmetting, of misschien van een staat van tegenweer.

— **Studenten in de geneeskunde.** In 1898 zijn in Frankrijk 8316 studenten in de geneeskunde ingeschreven; hieronder 908 vreemdelingen. Dit aantal is 610 *minder* dan in 1895, maar 2104 *meer* dan in 1891. In 1895 is het „officiat de santé”, een tweede-rangs bevoegdheid, opgeheven en in